

TUTKIMUSAINEISTOT JA SOPIMUKSET

RDM SYVENTÄVÄ KURSSI 2024

Tutkimuspalvelut

Sofia Kuitunen

Juristi

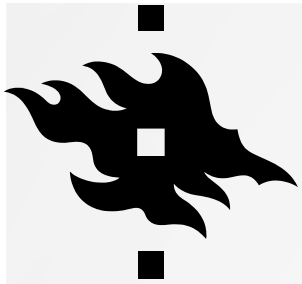
TUTKIMUSAINEISTOT JA SOPIMUKSET

Koulutuksessa käydään läpi:

- Erilaiset tutkimussopimukset
- Oikeudet käyttää aineistoa
- Aineistoon kohdistuvat immateriaalioikeudet (patentti- ja lisenssioikeus)

Koulutuksen tarkoituksena on, että tutkija:

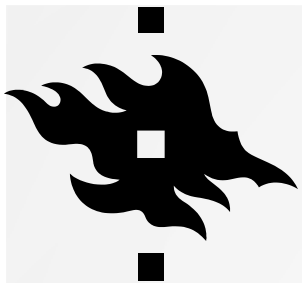
- Ymmärtää paremmin, mitä oikeuksia tutkimusaineistoon voi kohdistua;
- Ymmärtää paremmin, mistä asioista tutkimusprojektissa on sovittava muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

TUTKIMUSSOPIMUKSET

MIKSI SOPIMUKSIA TARVITAAN?

- **Lainsäädännön ja rahoitusehtojen noudattaminen**
 - Tietosuojalainsäädäntö
 - Hankintalainsäädäntö ja valtiontuki
 - Rahoittajan asetamat ehdot ja velvoitteet muille yhteistyökumppaneille
- **Riskiarviointia ja yliopiston/tutkijoiden velvoitteista/oikeuksista sopiminen**
 - Tutkimustulosten omistusoikeudet
 - Maksut
 - Tulosten julkaiseminen
 - Vahingonkorvausvastuut

TUTKIMUSPROJEKTIN SOPIMUKSET

TUTKIMUSYHTEISTYÖSOPIMUS/KONSORTIOSOPIMUKSET

- Ulkopuolinen rahoitus: mm. Business Finland, Horizon, Suomen Akatemia
- Täydentää rahoitusehtoja ja selventää osapuolten keskinäisiä velvoitteita
- Osapuolina yleensä projektiin osallistuvat **tutkimusorganisaatiot**, joiden työntekijöinä tutkijat ovat
- Voi olla myös osapuolten itse rahoittama projekti
- **Sovittavat asiat:**
 - Mitä aineistoa tuodaan projektiin
 - Sovitaan tulosten julkaisemisesta
 - Sovitaan aineiston käyttöoikeuksista & tulosten käyttöoikeuksista/omistusoikeuksista
 - Salassapito
 - Maksut
 - Vahingonkorvaus

TUTKIMUSPROJEKTIN SOPIMUKSET

TILAUSTUTKIMUS

- Tilaustutkimus (CR, commissioned/contract research)
 - Tilaajan kokonaan rahoittama, tilaaja vastaa kaikista kustannuksista
 - Sopimus yrityksen ja yliopiston välillä
 - Tutkimustulokset ja IP-oikeudet yritykselle
 - Sovittava julkaisemisesta – yliopiston ja tutkijan kannalta tärkeätä
 - Huom. Yleensä keksintöjen suojaaminen estää/viivyttää julkaisemisen → huom. väitöskirjatekijät!
 - --> huom. Liikesalaisuudet (trade secrets)
 - Ei anneta takeita tutkimustuloksista, tutkimustulokset “as is”

TUTKIMUSPROJEKTIN SOPIMUKSET

MUUT LIITÄNNÄISET SOPIMUKSET

- Salassapitosopimukset (NDA)
- Aiesopimukset (Memorandum of Understanding MOU, Letter of Intent Lol)
- Palvelusopimukset/alihankintasopimukset (yliopisto palveluiden ostajana tai myyjänä)
 - Aineistonkeruusopimukset
 - IT- hankintasopimukset
 - Analyysipalvelusopimukset
- Materiaalinsiirtosopimukset (Material Transfer Agreements, MTA)
- Datansiirtosopimukset (Data Transfer Agreements, DTA)

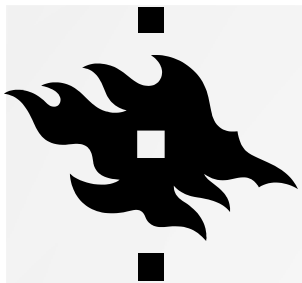
TUTKIMUSAINEISTOT TUTKIMUSPROJEKTEISSA

Tausta-aineistot (Background)

- Projektin **ulkopuolella** tuotettu aineisto, joka tuodaan projektiin **projektin ajaksi** projektin **tutkimusta varten**;
- Pääsyoikeudet tausta-aineistoon muille projektin osapuolille;
- Oikeudet tausta-aineistoon säilyvät “alkuperäisellä” osapuolella, mutta voi olla, että tutkimustulosten käyttö edellyttää käyttöoikeuksia tausta-aineistoon

Tutkimuksessa syntynyt aineisto/tutkimustulokset (Foreground)

- Projektin aikana kerätty data (esim. raakadata, labramerkinnät)
- Projektin aikana saadut tutkimustulokset
- Sovittava tulosten käyttöoikeuksista, omistusoikeuksista, julkaisemisesta, IP-oikeuksista:
 - riippuu rahoituslähteestä
- Aineisto voi olla yhteisomisteista, jos on yhteisen kontribuution kautta syntynyt.

AINEISTONHALLINTA

Minkälaista aineistoa on tarkoitus käyttää?

➤ **Onko kyse muualta saadusta aineistosta vai itse kerätystä aineistosta?**

- Jos aineisto on kerätty muualla, niin täytyy sopia aineiston käytöstä luovuttajan kanssa
- Kenellä on oikeudet aineistoon? Organisaatio/tutkija
 - Huom. HUS:n aineistot ovat HUS:n aineistoja!

➤ **Sisältääkö aineisto henkilötietoja vai ei?**

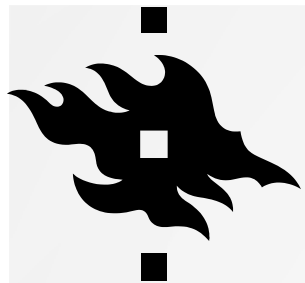
- Jos aineisto sisältää henkilötietoja, niin täytyy varmistua siitä, että henkilötietoja saa käyttää kyseisessä tutkimuksessa.

Erityisesti:

- Biologinen materiaali, potilasnäytteet, potilasdata/kyselyaineisto

➤ **Kolmannen osapuolen materiaalit**

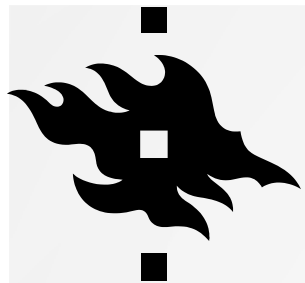
- Open source, lainatut kuvat, videomateriaalit, artikkelit, some-kirjoitukset
- Onko lupaa tuoda projektiin ollenkaan projektin näkökulmasta?
- Onko lupaa tuoda projektiin loukkaamatta muiden oikeuksia?

SOPIMUKSET: TUTKIMUSAINEISTO

1. Toisessa organisaatiossa kerätty aineisto

- Onko tutkijalla oikeus käyttää aineistoa aiotussa tutkimuksessa? Missä organisaatiossa aineisto on kerätty?
 - Muut tutkimusprojektit, biopankit, repositoryt (ATCC, Adgene), HUS
- Onko aineiston "omistaja" rajoittanut aineiston käyttöä? Esim. tieteelliset tutkimustarkoitukset vs. kaupallinen käyttö
- Mahdolliset ehdot luovuttajan mainitsemisesta julkaisujen yhteydessä
- Ehdot siitä, kuinka aineistolla tuotettuja tuloksia saa käyttää jatkossa
- Huom. Projektin rahoitusehdot voivat vaikuttaa merkittävästi tutkimustulosten jakamiseen/ datan käyttöön projektin sisällä → ovatko linjassa tausta-aineistosta sovittujen velvoitteiden kanssa?
- SOPIMUKSET AINEISTON KÄYTÖSTÄ TUTKIMUKSESSA (MTA, DTA, muu aineistonkäyttösopimus)

SOPIMUKSET: TUTKIMUSAINEISTO

2. HY:n sisällä kerätty tutkimusaineisto:

Sopimustutkimus: täydentävällä rahoituksella tuotettu tutkimus, oikeudet aineistoon yliopistolle rahoituksen vaatimassa laajuudessa

- Työntekijät: Oikeuksiensiiirto/käyttöoikeudet tarvittavissa määrin työsopimuksen yhteydessä
- Ei-työntekijät: Opiskelijat/apurahan saajat: oikeuksiensiiirto/käyttöoikeudet erillisellä projektisopimuksella
- Käyttöoikeudet aineistoon tutkimusryhmän jäsenille: tutkija ja tutkimusryhmän jäsenet voivat käyttää aineistoa tutkimuksessa

Avoin tutkimus

- apurahalla/perusrahalla tuotettu tutkimus
- Työntekijät: käyttöoikeudet muille tutkimusryhmän jäsenille tutkimuksen suorittamista varten (sovitaan työsopimuksen yhteydessä)
- Opiskelijat: sovittavissa erikseen

ESIMERKKI

Tutkimuksessa on tarkoitus käyttää toisessa tutkimuskohortissa aikaansaattua aineistoa. Tutkimuksen rahoittaa EU – Horizon ja siinä on mukana niin yliopistoja kuin yrityksiä.

Rahoitusehtojen mukaan tutkimustulokset on julkaistava, ja immateriaalioikeudet suojattava. Muut yhteistyökumppanit saavat käyttää aineistoa projektissa, ja saavat neuvotella etuoikeuden immateriaalioikeuksiin.

- 1. Onko sovittu siitä, että aineistoa saa käyttää tässä tutkimuksessa? (MTA/DTA)*
- 2. Onko sovittu siitä, että aineistoa voi käyttää kaikki projektin osallistajat (pääsyoikeudet)?*
- 3. Onko sovittu siitä, että HY omistaa aikaansaamansa tulokset?*
- 4. Mitä oikeuksia tutkimustuloksiin alkuperäinen aineistonluovuttaja on vaatinut itselleen?*
- 5. Mitä oikeuksia tutkimustuloksiin rahoittaja on vaatinut? Ovatko muut velvoitteet ristiriidassa rahoitusehtojen kanssa?*

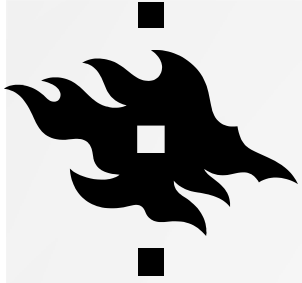
IMMATERIAALIOIKEUDET: PATENTTIOIKEUS JA TEKIJÄNOIKEUS

• Patenttioikeus

- Tekniset keksinnöt
- Korkeakoulukeksintölaki sääntelee oikeudet yliopistossa syntyviin keksintöihin
- Tietyissä tilanteissa yliopisto saa ottaa oikeudet keksintöihin itselleen
- Patentoitavan keksinnön vaatimukset:
 - Uutuus
 - Keksinnöllisyys
 - Tekninen soveltaminen
- Uutuusvaatimus: **keksintöä ei saa julkaista ennen suojaamista! On pidettävä salassa!**

• Tekijänoikeus

- Kirjalliset teokset
- Softa
- Julkaisut
- tietokannat
- Opetusmateriaalit
- Vaatimukset: teoskynnys (omaperäisyys ja itsenäisyys)
- Tekijänoikeuteen kuuluvat moraaliset oikeudet: isyysoikeus (tekijän nimi ilmoitettava) , kunnioittamisoikeus (teosta ei saa muuttaa loukkaavalla tavalla)
- Suomessa ei ole erillistä rekisteröintiä tekijänoikeudelle
- Copyright notice –merkintä ilmoittaa tekijän (tekijät)

Julkaisut

- Tekijänoikeuden alaisia töitä (jos teoskynnys ylittyy)
- Monta eri tekijää – yhteisteos: kaikkien tekijöiden suostumus tarvitaan, ellei muuta ole sovittu
- Huom. Kirjoittajien järjestys julkaisussa ei ole tekijänoikeuden alainen asia → hyvä käytäntö, TENK –ohjeistus
- Julkaiseminen tietyllä lisenssillä

Yleistä IPR-oikeuden haltijalle:

- Kaupallinen hyödyntäminen
- Oikeus myöntää käyttöoikeuksia/oikeus kieltää käyttämästä teosta/keksintöä → lisenssit
- Lisenssit voi olla
 - Ajallisesti rajattuja: määräaika- tai ikuisia
 - Maantieteellisesti rajattuja: maailmanlaajuisia tai maankohtaisia
 - Ilmaisia tai maksullisia
 - Käyttöä rajoittavia: valmistus, myynti, alilisensointi, kaupallinen hyödyntäminen, akateeminen käyttötarkoitus

TUTKIMUSAINEISTON/TUTKIMUSTULOSTEN OMISTUSOIKEUDET

- Itse tutkimusaineisto ei välttämättä täytä immateriaaoikeuksien määritelmää: ei ylitä teoskynnystä eikä ole keksintökään
- Voi silti olla arvokas
- Voi silti olla **omistusoikeuden** kohteena
- Voi olla salassapidon kohteena
- **Liikesalaisuudet (trade secrets)**, jotka ovat katsottavissa IP-suojakeinoksi myös
 - Tulokset on pidettävä salassa, mikä estää julkaisemisen kokonaan.
 - Liikesalaisuus = tieto, jolla on taloudellista arvoa elinkeinotoiminnassa ja joka on määritelty salassapidettäväksi

YLEISET ONGELMATILANTEET

- **Esimerkki 1: Tutkija haluaa käyttää projektissa aineistoa, mutta ei ole sopinut aineiston käytöstä sen organisaation kanssa, jossa aineisto on kerätty**
 - Erityisesti kaksoisaffilioituneet tutkijat
 - Tutkimusprojektit, joissa tutkija on ollut mukana
 - Aineiston omistajaorganisaation kanssa tulee tehdä sopimus aineiston siirrosta
- **Esimerkki 2: Tutkija on saanut biologisen materiaalin repositorystä, ja haluaisi jakaa sen yhteistyökumppanille**
 - Repositoryn ehdot kieltävät edelleenluovutuksen/sallivat sen vain tieteellisiin tarkoituksiin
 - Yhteistyökumppani joutuu noudattamaan myös repository käyttöehtoja
- **Esimerkki 3: Tutkija haluaa julkaista tulokset, mutta on tehnyt tutkimuksen yritykselle. Tutkija haluaisi käyttää tutkimustuloksia myös jatkotutkimuksessa.**
 - Julkaisemisesta ja jatkokäytöstä olisi pitänyt sopia yrityksen kanssa ennen projektin alkua!

VINKKEJÄ

- Varmista jo rahoituksen hakuvaiheessa, että sinulla on oikeus käyttää aineistoa projektissa
- Tee tarvittavat sopimukset ennen projektin alkua – käytä valmiita sopimuspohjia tai ole ajoissa yhteydessä lakipalveluihin
- Varmista, että tulosten julkaiseminen on mahdollista (varsinkin julkisen rahoituksen projekteissa)
- Varmista, että muut sopimusvelvoitteet eivät riko rahoitusehtoja

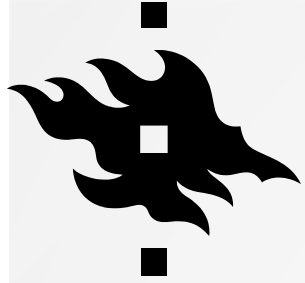

LISÄTIETOJA

- **Tutkimuksen lakipalvelut:** tutkimuksenjuristit@helsinki.fi or researchlawyers@helsinki.fi
- **Flamman sopimusohjeet:** <https://flamma.helsinki.fi/en/group/tutkimuksen-tuki/sopimukset-sopimusohje-ja-neuvottelut>
- **Flamma: tietosuoja:** <https://flamma.helsinki.fi/fi/group/tutkimuksen-tuki/tutkimuksen-tietosuoja-asiat>

Eettinen arviointi

- [Finnish National Board on Research Integrity \(TENK\)](#)
- <https://www.tenk.fi/en/ethical-review-in-finland>
- Ethical review of medical research: The ethics committees of hospital districts, e.g. [HUS](#)
- The [National Committee on Medical Research Ethics](#) TUKIJA
- Faculty of Medicine: [Research ethics committee](#)
- Ethical review of non-medical research: [University of Helsinki Ethical Review Board in the Humanities and Social and Behavioural](#)
- Viikki: [Viikki Campus Research Ethics Committee](#)

Kiitos!